

Бояриня (стисло)

Леся Українка

Сюжет поеми розвивається на побутовому рівні, на фоні історичних подій, які лише відгуками згадуються в п'єсі.

Дія перша

Дія відбувається в Україні. В садку і в будинку Оксаниних батьків. В І-й частині Оксана розцвітає наче квітка. Олекса Перебийний запрошує Степана повечеряти і погостювати кілька днів, допоки посольство з яким прибув Степан перебуватиме в Україні.

Сім'я вечереє, відбувається суперечка між Степаном та Іваном.

Степан

На раді Переяславській мій батько,
подавши слово за Москву, додержав
те слово вірне.

Іван

Мав кому держати!
Лихий їх спокусив давати слово!

По обіді, в садку Оксана і Степан мають тривалу розмову, під час якої в них пробуджується кохання, та витинаються мрії про майбутнє спільне життя.

Степан

Мені тепер здається, що нігде
на цілім світі вже нема чужини,
поки ми вдвох з тобою. От побачиш,
яке ми там кубелечко зів'ємо,
хоч і в Москві. Нічого ж там чужого
у нашій хатоньці не буде, — правда?

Оксана

Авжеж. І, знаєш, якось я не дуже
боюся тої чужини.

Степан

Зо мною?

Оксана (усміхається)

Тим певне, що з тобою. Але й так,
хіба ж то вже така чужа країна?

Таж віра там однакова, і мову
я наче трохи тямлю, як говорять.

Дія друга

Місце дії: світлиця у Степановім дому прибрана по-святковому. (Москва). В II-й частині Оксана вперше стикається з "глухою стіною" рабських звичаїв, з безліччю обмежень особливо для жінок. Оксана ділиться першими враженнями про Московське князівство, спізнає тутешні звичаї. Діалог між Оксаною і матір'ю Степана.

Мати

Ще осміють, дитинко;
нема тут звичаю з чоловіками
жіноцтву пробувати при беседі.

Оксана

Ой господи, які се тут звичаї!
Оце — але!

Наступна сцена в теремі (жіноча опочивальня на верхньому поверсі). Спершу розмова відбувається поміж матір'ю Степана, його сестрою Ганною і Оксаною. Потім матір йде спочити, залишаючи подруг удвох.

Ганна

Бо в тебе дома! Там же не Москва.
Такого тут ізроду не чували, —
співати по гаях!...

Потім до терему забігає Степан, та упрощує Оксану прийняти важливих гостей за московським звичаєм.

Дія третя

Місце: Дальня кімнатка у горішньому поверсі в Степановім домі. Оксана, не маючи змоги здолати традиції Москви, намагається безуспішно вирватися в Україну або хоч надіслати допомогу. Певно найбільш прив'язана до історичних подій частина поеми. Кілька разів згадується Дорошенко.

До Степана і Оксани приїжджають вісники з України.

Степан

Небезпечно.
Вони там з Дорошенком накладають...

Оксана

Ну що ж, так, може, й треба.

Степан

Схаменися!

Ти ж так боялася розливу крові,
а ся війна найпаче братовбійна,

що Дорошенко зняв на Україні, —'
то ж він татар на поміч приєднав
і платить їм ясиром християнським.

Оксана

(сідає, мов знесилена, на ослін і спирається на стіл)

Скрізь горе, скрізь, куди не обернися...

Татари там... татари й тут...

Степан

Оксано!

Що мариться тобі? Татари тут?

Оксана

А що ж? Хіба я тут, не як татарка,
сиджу в неволі? Ти хіба не ходиш
під ноги слатися своєму пану,
мов ханові? Скрізь палі, канчуки...
холопів продають... Чим не татари?

Дія четверта

Місце: Терем. Оксана занепадає на чужині. Оксана і Степан удвох.

Оксана (уриває ридання, з одчаєм)

Степане! Ти хіба не бачиш?

Я гину, в'яну, жити так не можу!

(В знесиллі похиляється па кросна)

Степан

Се правда, не ростуть квітки в темниці...

А я гадав...

Вертаються з покупками Степанові матір та сестра. Оксана жвавішає.

Дія п'ята

Місце: Степанів садок. Вже зів'яла Оксана, хвора, очі позападали, але дуже блищать, на щоках хворий рум'янець. Матір та Оксана (з поміччю двох служниць) виходять в сад. По тому як Оксана заснула, виходить Степан та нишком з матір'ю радяться як лікувати Оксану.

Мати (нишком)

Ну, що ж казав той німець? Є надія?

Степан

Що ж, каже: "В бога все можливо".

Степан

Він казав, —
коли її повезти на Вкраїну,
то, може б, ще й одужала.

Мати йде в терем. Оксана прокидається від Степанового поцілунку.

Степан
Цар пустить. Вже ж тепера на Вкраїні
утихомирилося.

Оксана (гостро)

Як ти кажеш?

Утихомирилось? Зломилась воля,

Україна лягла Москві під ноги,

се мир по-твоєму — ота руїна?

Отак і я утихомирюсь хутко
в труні.

Степан

Ти одживешся на Вкраїні.

Москва ж не може заступити сонця,

зв'ялити гаю рідного, зсушити

річок веселих.

Хоч у драмі цього не має, але скоріше за все Оксана помирає.